

Het verhaal achter het plaatje

Ad Kappen

In dit artikel wordt omschreven hoe in Enschede passend onderwijs vormgegeven wordt. Door onderwijskwaliteit daadwerkelijk zichtbaar te maken op de diverse niveaus in de onderwijsorganisatie zijn we in staat om interventies te plegen op de goede plek. Dit kan zijn op het niveau van het bestuur, de school, de groep of de leerling.

Het geheim van Enschede gaat verder

In Enschede is succesvol gewerkt aan het verbeteren van de leesresultaten, bekend onder de naam: *Leesverbeterplan Enschede*. Door het realiseren van effectief leesonderwijs halen de leerkrachten het maximale uit de leerlingen, vanuit de overtuiging dat niet milieu- of kindfactoren verantwoordelijk zijn voor de resultaten, maar de kwaliteit en effectiviteit van de instructie. De opbrengsten voor lezen en rekenen liggen voor de Enschedese scholen al jaren boven het landelijk gemiddelde. Ook leerlingen met extra leerling-gewicht presteren boven het landelijk gemiddelde.

Eén van de succespijlers van het plan is de data-analyse. Bij de data-analyse was het echter lastig het verhaal achter het plaatje scherp te krijgen. De vragen waaruit dit bleek waren o.a.: zijn de behaalde leesresultaten wel overeenkomstig de mogelijkheden van de leerling? Is de groei in vaardigheidsscore voldoende? Om antwoorden op deze vragen te geven zijn we overgegaan tot het stellen van doelen in leerrendement (DLE/ DL). Deze werkwijze gaf echter niet het antwoord op onze vragen. Een belangrijke factor miste: het leerpotentieel (IQ).

Steunpunt Passend Onderwijs Enschede (SPOE) heeft in samenwerking met de Rijksuniversiteit Groningen en Planb² B.V. de relatie tussen leerpotentieel en vaardigheidsscores in kaart gebracht.

Script, making the movie

Via het project Leerwinst en Toegevoegde waarde (ministerie van OCW) kwamen we in contact met Prof. dr. F.J.G. Janssens. Zijn stelling is dat op basis van *de foto* (het vaardigheidsniveau en de vaardigheidsscore) de kwaliteit van het onderwijs niet kan worden vastgesteld. De kwaliteit kan wél worden vastgesteld door middel van *de film*. De film maakt zichtbaar wat een school doet voor alle leerlingen door het meten van de vaardigheidsgroei.

Deze stelling is door SPOE concreet vormgegeven in *Script*. Om leerwinst en toegevoegde waarde te kunnen vaststellen bleek leerpotentieel een belangrijke variabele. Het leerpotentieel bepalen we aan de hand van de NSCCT (Niet Schoolse Cognitieve Capaciteiten Test, die groepsgewijs wordt afgenomen. De NSCCT is in mei 2015 COTAN goedgekeurd.)

Om inzicht te krijgen welke groei je mag verwachten was verder onderzoek nodig. Met de ontwerper van de NSCCT, dr. T.A. van Batenbrug is onderzocht wat de relatie is tussen vaardigheidsscores en leerpotentieel. De uitkomsten van dit onderzoek vormen de basis voor overzichten van waaruit directe sturingsinformatie komt.

Groepsbeeld Print

Leerjaar: 6 Groepen: 6 Toets: Woordenschat 2013 Afnamemoment: M6

Algemeen	Score	Vergelijking	Groei					
Luuk Ruiters	114	havo	77	76	III	87	13	havo
Benjamin Veenstra	106	vmbo TL	60	55	V	78	26	VMBO BB
Pieter Broek	105	vmbo TL	94	96	I	77	4	vwo
Tobias Mulder	102	vmbo TL		67	IV	75	10	
Rosalie Smit	94	vmbo KB		69	IV	67	3	
Tijn Maas	89	VMBO BB	64	63	V	63	3	VMBO BB
Tygo Wit	84	VMBO BB	71	72	III	60	3	vmbo TL
Sophie Pol	78	VMBO BB	59	72	III	55	3	vmbo TL
Noor Jonker	73	Pro	103	98	I	51	3	vwo
Gemiddelde	99	vmbo TL	75	74	III	72		

Legenda:
■ Boven de bandbreedte ■ Binnen de bandbreedte ■ Onder de bandbreedte

Afbeelding 1: groepsbeeld van een fictieve groep 6, Woordenschat 2013

De groep is geordend op leerpotentieel (van hoog naar laag). Hieruit valt op te maken dat de leerlingen met een lager leerpotentieel ruimschoots van het onderwijsaanbod profiteren (groene blokjes) maar dat er groei te behalen is bij de kinderen met een hoger leerpotentieel (rode blokjes).

Het overzicht (afb.1) maakt het volgende zichtbaar:

1. De behaalde vaardigheidsscore ligt binnen de grenzen van het leerpotentieel. De behaalde vaardigheidsscore is geel.
2. De behaalde vaardigheidsscore ligt boven de bovengrens van het leerpotentieel van de leerling. De behaalde vaardigheidsscore is groen.
3. De behaalde vaardigheidsscore ligt onder de ondergrens van het leerpotentieel. De behaalde vaardigheidsscore is rood.

School - groep - leerling

SPOE stuurt op onderwijskwaliteit. Dit houdt in dat we op schoolniveau vlot willen signaleren en op groepsniveau op een verantwoorde wijze willen differentiëren.

De vertaalslag van de inzichten vanuit de data-analyse maakt de leerkracht in een groepsplan. Omdat het groepsplan steeds bijgesteld wordt op basis van tussenevaluaties op leerrouteniveau, wordt het groepsplan dynamisch. Het dynamische groepsplan levert heel veel op maar bleek aanvankelijk veel administratieve last bij de leerkracht neer te leggen. In onze zoektocht naar een middel dat ons hierbij kan ondersteunen, kwamen we terecht bij de webapplicatie Planb². Door het gebruik van Planb² kwam het vakmanschap van de leerkracht centraal te staan. Immers, een bewust bekwame leerkracht is - met het gehele schoolteam - verantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderwijs.

Door het dynamisch groepsplan krijgt de leerkracht goed zicht op de kansen en mogelijkheden van zijn groep. Het geeft de leerkracht zicht op wat hij moet doen om het onderwijsaanbod aan te laten sluiten.

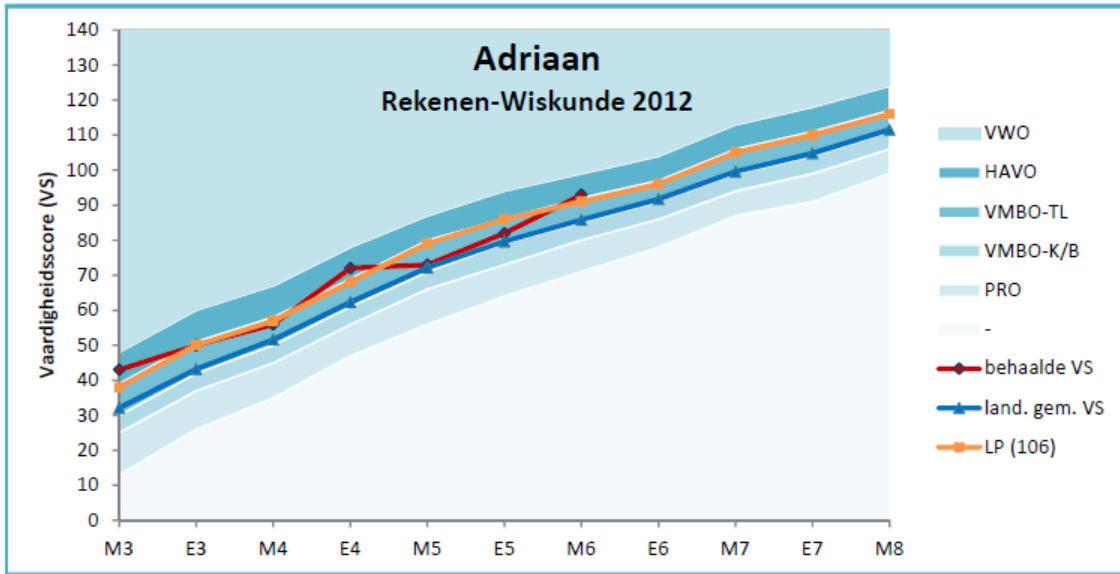
Afbeelding 2: groepsplan fictieve groep 8

Doordat de onderwijskwaliteit op het niveau van de groep geborgd wordt, krijgt de leerkracht helder zicht op leerlingen waarvan de kansen en leermogelijkheden afzonderlijk in kaart moet worden gebracht. De informatie die de leerkracht verzamelt in het leerlingoverzicht vormt de basis voor het gesprek dat wordt gevoerd met ouders en leerlingen.

Groeigesprekken met leerlingen en ouders

Volgens de wetenschappelijke analyse van strategieën (John Hattie, Visible learning, 2008) zijn groeigesprekken met leerlingen zeer effectief. Dit komt m.n. doordat kinderen actief worden betrokken bij hun eigen leerproces.

Bij een groeigesprek maakt de leerkracht gebruik van verschillende bronnen: uiteraard zijn dit de leerprestaties, het leerpotentieel (afb. 3) maar ook het welbevinden en de betrokkenheid zijn belangrijke pijlers voor het gesprek. De leerkracht brengt deze gegevens op handelingsgerichte wijze in kaart door ze onder te verdelen in stimulerende aspecten en belemmerende aspecten (afb. 4). Vanuit deze aspecten wordt de onderwijsbehoefte voor de komende periode gezamenlijk bepaald.

Afbeelding 3: ontwikkelingsperspectief van de leerling

Stimulerende aspecten

Groefgesprek: Leerkracht: Als Anna voor rekenen de sommen veel en extra oefent worden de sommen steeds minder lastig. Wanneer zij deze op acht krijgt doet ze dit graag.

Leerkracht: Anna vindt dat ze niet altijd vraag als ze iets niet begrijpt. (duurt niet goed te vragen, voelt zich daar nog niet veilig genoeg voor) soms roept ze hulp.

Ouders: Ze is erg behulpzaam. Ze maakt haar huiswerk thuis.

Belemmerende aspecten

Groefgesprek: Leerkracht: Anna moet wel vragen als ze iets niet begrijpt.

Leerkracht: Anna erkent dat ze niet altijd vraag als ze iets niet begrijpt. (duurt niet goed te vragen, voelt zich daar nog niet veilig genoeg voor) soms roept ze hulp.

Ouders: Mag wel iets meer voor zichzelf leren oplossen.

Rekenen Verlengde instructieroute

Evaluatie

April 2015 Ontwikkelingsprek: Welke vooraf gezichte onderdelen zijn voor deze leerling nog moeilijk? (groefgesprek, verspreiden in de grafiek, toevoegen 20000, 100, 100000)

Toets	VS	VG	Niveau	Datum
Rek-Wisk 2012	88	18	II	11-06-2015
Rek-Wisk 2012	92	15	II	01-04-2015
Rek-Wisk 2012	77	6	IV	15-01-2015
Rek-Wisk 2012	71	-	V	14-10-2014

Technisch lezen Basistroute

Evaluatie

Toets	VS	VG	Niveau	Datum
DAF 2009	97	6	I	09-06-2015
DAF 2009	91	6	I	15-01-2015

Afbeelding 4: handelingsgericht leerlingoverzicht

In het groefgesprek staat de leerling centraal. Het geeft energie om de op groei gerichte gesprekken te voeren en zo de *Growth Mindset* van de leerlingen te bevorderen. Leren is leven en leven is leren.

In de praktijk blijkt dat leerlingen, leerkrachten en ouders zeer positief zijn over de groefgesprekken. "Het mooie van de ontwikkelingslijn is, dat kinderen vaak zelf haarfijn aanvoelen op welke punten het goed loopt en waar dat minder is", zegt leerkracht Patricia Olthoff van obs Vastert. Samen met Bas en diens ouders heeft zij groefgesprekken gevoerd. "Voor de kinderen is het tevoren soms best wel spannend dat ze er nu bij zitten, maar deze gesprekken leveren zóveel meer op. Kinderen kunnen

veel meer dan we wel eens denken. Ze raken ook gemotiveerder als ze zelf meepraten over de doelen voor nu en later. Je krijgt er als leerkracht gewoon nieuwe energie van.” (Tubantia, september 2015)

De leerkrachten zijn enthousiast over het werken met Script en Planb². Het doet recht aan hun vakmanschap. Passend Onderwijs slaagt omdat we op groei gericht zijn. Er wordt gekeken naar de film.

Tips voor op de werkvloer:

1. Stuur op je onderwijskwaliteit van groot naar klein: school-groep-leerling met als doel om met zo min mogelijk inspanning zo'n groot mogelijk bereik te hebben.
2. Praat met kinderen i.p.v. over kinderen: betrek leerlingen bij hun eigen ontwikkeling.
3. Maak bij het aangaan van gesprekken met ouders en kinderen gebruik van je leerlingoverzicht of handelingsgerichte formulieren.
4. Professionaliteit van het hele team is de basis van succes: stuur met name op het menselijk kapitaal: investeer hierin.